مروری بر عملیات «مطلع‌الفجر» در آخرین روزهای پاییز ۱۳۶۰ در گفت‌وگوی «جوان» با یکی از رزمندگان حاضر در عملیات

«مطلع‌الفجر» مجال پیروزی در جبهه جنوب را فراهم کرد

احمد محمدتبریزی

انجام عملیات بزرگ مطلع‌الفجر در ۲۰ آذر ۱۳۶۰ در تاریخ دفاع مقدس اهمیت زیادی دارد. پس از انجام چند عملیات موفقیت‌آمیز در این سال، نوبت به انجام یک عملیات بزرگ دیگر در غرب کشور رسید. دشمن که در این سال شکست‌هایی را از رزمندگان چشیده بود، این بار در غرب کشور با رزمندگان درگیر شد. منطقه عملیاتی مطلع‌الفجر برای هر دو کشور بسیار استراتژیک و مهم بود اما چون تسلط رزمندگان بر این ارتفاعات غربی منجر به تهدید بغداد می‌شد، ارتش بعث با تمام قوا به مقابله با رزمندگان پرداخت. به خاطر پاتک‌های سنگین دشمن در منطقه عملیاتی، این عملیات ۲۷ روز به طول انجامید و تلفات زیادی از دشمن گرفت. مهدی مرندی آن زمان از رزمندگان حاضر در عملیات بود و از نزدیک شاهد انجام عملیات و رشادت‌های شهید غلامعلی پیچک بود. مرندی در گفت‌وگو با «جوان» جزئیات زیادی از عملیات مطلع‌الفجر را در اختیارمان قرار می‌دهد و اهمیت استراتژیک مناطق عملیاتی را بازگو می‌کند.

> در منطقه تنگه حاجیان درگیری زیاد بود. تنگه حاجیان بین سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب قرار دارد و در اختیار دشمن بود. مقاومت رزمندگان در این منطقه مؤثر واقع شد و سبب شد نیروها چند عملیات کوچک انجام دهند و بتوانند تنگه حاجیان را آزاد کنند و روی ارتفاعاتش مستقر شدند و همین زمینه‌ای برای انجام یک عملیات بزرگ‌تر به نام مطلع‌الفجر شد

وضعیت مناطق غربی کشور در سال‌های ابتدایی دفاع مقدس به چه شکلی بود؟

جنگ از غرب کشور شروع شد و در غرب کشور هم به پایان رسید. جنگ از خان‌لیلی در منطقه نفت‌شهر و قصرشیرین شروع شد و بعد در منطقه میمک مهران ادامه پیدا کرد و پایانش در مرصاد در غرب کشور بود. جنگ از خوزستان شروع نشد بلکه ادامه‌اش در خوزستان بود. دشمنان چون در غرب کشور با منافقین ارتباط داشتند و به تهران هم نزدیک‌تر بودند برنامه‌ریزی کرده بودند تا انقلاب سقوط کند. یکی از مشکلات بزرگ این منطقه حمایت دائم دشمن از ضدانقلاب بود. با وقوع انقلاب اسلامی فعالیت ضدانقلاب در این منطقه خیلی شدت گرفته بود. در چنین شرایطی دشمنان در مناطق مختلف ارتباطاتی داشتند و با خرج پول افراد را می‌خریدند. آن زمان پول خوبی هم می‌دادند تا این افراد برایشان مین‌گذاری کنند و کمین بزنند. یک‌سری از نیروهای سپاه مثل شهید اصغر وصالی و شهید پیچک که در تهران کار امنیتی می‌کردند به این مناطق رفتند تا با ضدانقلاب مبارزه کنند. در چنین شرایطی دفاع مقدس هم شروع شد و دشمن هجوم سراسری‌اش را هم آغاز کرد. دشمن قصرشیرین را گرفته بود و به وسیله عناصرش در سرپل ذهاب و دیگر شهرها حضور داشت. وقتی جنگ شروع شد من در پادگان امام حسین(ع) مسئول آموزش نیروها بودم. من مسئول آموزش گردانی از ساری بودم که عراق هجوم سراسری آورد. به من گفتند نیروهایت را به خوزستان ببر و در تدارک رفتن به جنوب بودیم که دوباره اعلام شد به منطقه سرپل بروید. با این گردان از مازندران که برای آموزش آمده بود به منطقه رفتم و در غرب کشور ماندم. رفته رفته جبهه شکل گرفت و نیروهای دیگر هم به ما ملحق شدند.

عملیات مطلع‌الفجر بنا به چه ضرورت و ایده‌ای انجام شد؟

نظر فرماندهان و رزمندگان این بود در غرب کشور عملیات‌هایی انجام دهند تا ابتدا دشمن را متوقف کنند و مانع پیشروی‌اش شوند چون نفوذی‌های زیادی داشتند و در حال پیشروی بودند. ضدانقلاب در شهر سرپل‌ذهاب کنار خیابان اسلحه می‌فروخت و همین آدم‌ها در جنگ خیلی کمک دشمن کردند. دومین هدف برنامه‌ریزی برای بیرون راندن دشمن بود. مرحله سوم هم نفوذ به خاک عراق بود که بعدها قرارگاه رمضان برای این هدف راه افتاد. نیروهایی که در منطقه با ضدانقلاب مبارزه می‌کردند تجربه زیادی در کارهای عملیاتی و مبارزاتی داشتند. این رزمندگان چون در منطقه بودند وقتی دشمن حمله کرد به مناطق درگیر نزدیک بودند و همین خیلی به کمک‌مان آمد. دشمن پس از تهاجم متوجه شد عده‌ای در این منطقه در حال نبرد و مقاومت هستند. کمی که گذشت نیروهای بسیجی هم آمدند و جبهه میانی درست شد و رفته رفته این منطقه را شکل دادند و دست به انجام عملیات زدند. ابتدای سال ۱۳۶۰ دو عملیات در بازی‌دراز انجام شد و رزمندگان دیدند در این منطقه می‌توان عملیات کرد. بچه‌ها در مطلع‌الفجر برای منطقه وسیع‌تری برنامه‌ریزی کرده بودند و می‌خواستند دشمن را از مرزهای ایران بیرون کنند. به همین منظور عملیات مطلع‌الفجر را طراحی کردند. شهید پیچک و شهید حاج‌بابا و آقای ابراهیم شفیعی در طراحی‌های عملیات نقش داشتند. منطقه عملیاتی دارای دو محور عمده بود: سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب. محور سرپل‌ذهاب علاوه بر ارتفاعات متعدد از جمله برآفتاب دارای تنگه‌های استراتژیک حاجیان و کورک قاسم‌آباد می‌باشد که از طریق آنها جاده گیلان‌غرب- قصرشیرین و سایر خطوط مواصلاتی عقبه دشمن در دید و تیر قرار می‌گرفتند. در محور گیلان‌غرب که از وسعت بیشتری نسبت به محور سرپل‌ذهاب برخوردار بود، ارتفاعاتی همچون شیاکوه، سرتتا، چرمیان، دیزه‌کش، بزنیلی و نیز چند قله دیگر وجود دارد.

این مناطق برای ما و دشمن بعثی چه اهمیتی داشت؟

وقتی عملیات‌های بازی‌دراز انجام شد بخش‌هایی از منطقه آزاد شد و هرچند بار دیگر دوباره به اشغال دشمن درآمد ولی تجربه خوبی برای رزمندگان بود. رزمندگان اطلاعات خوبی از منطقه به دست آورده بودند و پس از مشورت با فرماندهانی مثل شهید پیچک طراحی عملیات مطلع‌الفجر صورت گرفت. دشمن به منطقه مشرف بود و باید برای بیرون راندنش کاری صورت می‌گرفت. اگر دشمن در این ارتفاعات مسلط می‌ماند شهرهای بزرگ‌تر هم سقوط می‌کرد؛ منطقه وسیعی که از شمال منطقه سومار شروع و منطقه گیلان‌غرب و نوار مرزی را شامل می‌شد. نگهداری این منطقه کار سختی بود و چون اوایل جنگ هنوز نیرو زیاد در جبهه حضور نداشت و بنی‌صدر هم همکاری لازم را نداشت و اجازه همکاری به ارتش را نمی‌داد این منطقه محکم نگه داشته نمی‌شد. محکم نگه داشتن این منطقه باعث می‌شد جلوی بغداد و خانقین عراق یک جبهه درست شود و اهمیت استراتژیک زیادی داشت. دشمن نفت‌شهر، سومار و قصرشیرین را گرفته بود و گیلان‌غرب را هم اشغال کرد ولی نتوانست این شهر را نگه دارد. رزمندگان مقاومت زیادی در این منطقه کردند و همین باعث شد مقاومت آنجا شکل بگیرد و در نهایت منجر به بیرون راندن عراق از آن مناطق شود. شهید حسین بزرگ‌زاده در این منطقه به سختی جانباز شد و چند سال پیش به شهادت رسید. شهید علی قربانی که از پادگان امام حسین آمده بود هم آنجا شهید شد. شهید حاج‌بابا هم در این منطقه حضور داشت. تحقق اهداف نظامی در عملیات غرورآفرین مطلع‌الفجر دشمن را مجبور به تغییر معادلات و محاسبات جنگی کرد، به گونه‌ای که این عملیات باعث شد فرصت برای پیروزی‌های پی‌درپی و زنجیره‌ای در جنوب و سایر مناطق جنگی مهیا شود.

روند انجام عملیات مطلع‌الفجر چگونه بود؟

وضعیت خاص منطقه و بُعد مسافت در محورهای مختلف و لزوم راهپیمایی در بعضی از معابر ایجاب می‌کرد که زمان آغاز درگیری با دشمن، ساعت ۳ بامداد روز ۱۳۶۰/۹/۲۰ تعیین شود، لیکن با بروز مشکلاتی همچون هوشیاری دشمن در برخی محورها و منحرف شدن نیروها از مسیر اصلی- به دلیل پیچیدگی زمین- موجب شد عملیات زودتر از ساعت مقرر با رمز «یا مهدی ادرکنی (عج)» انجام شود. با شروع عملیات، واکنش دشمن بسیار سریع بود و با تسلط کافی که بر زمین منطقه داشت موفق شد از پیشروی نیروهای خودی جلوگیری کند. در محور سرپل‌ذهاب، قوای جمهوری اسلامی به‌رغم عدم توفیق در فتح تنگه کورک، نقاطی از ارتفاعات برآفتاب را به تصرف خود درآورده و جاده گیلان‌غرب- قصرشیرین را مسدود کردند. درگیری در محور گیلان‌غرب نیز به روشنایی روز کشیده شد و نیروهای عمل‌کننده در این محور موفق شدند با تحمل تعدادی شهید و مجروح ارتفاع شیاکوه را به تصرف خود درآورند. در منطقه تنگه حاجیان درگیری زیاد بود. تنگه حاجیان بین سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب قرار دارد و در اختیار دشمن بود. مقاومت رزمندگان در این منطقه مؤثر واقع شد و سبب شد نیروها چند عملیات کوچک انجام دهند و بتوانند تنگه حاجیان را آزاد کنند و روی ارتفاعاتش مستقر شدند و همین زمینه‌ای برای انجام یک عملیات بزرگ‌تر به نام مطلع‌الفجر شد. شهید داودآبادی مسئول سپاه گیلان‌غرب بود و در هماهنگی با نیروهای دیگر مثل شهید حاج‌بابا و حاج‌شفیع، قرار شد رشته کوه‌هایی که به جاده گیلان‌غرب- قصرشیرین مشرف می‌شد را بگیرند. آن طرف هم به سمت سومار می‌رفت. جنگ در این منطقه خیلی سنگین بود. عملیات‌های خوبی انجام شد و آقای ترکاشوند از جانبازان دفاع مقدس فیلمی از این عملیات گرفت. مطلع‌الفجر برای این طراحی شد تا دشمن را از مرز بیرون کند. این عملیات در ۲۰ آذر ۱۳۶۰ انجام شد. در اردیبهشت و شهریور همان سال عملیات‌های بازی‌دراز یک و دو هم انجام شده بود. همین دو عملیات سبب شد چون نیروها هم در منطقه حضور داشتند طراحی عملیات صورت بگیرد و شهید پیچک با ارتش به خوبی هماهنگ شود. هدف عملیات انهدام تجهیزات دشمن و آزادسازی بخشی از ارتفاعات منطقه بود. اگر این ارتفاعات را محکم و کامل در اختیار می‌گرفتیم یک جبهه در منطقه خانقین و بغداد باز می‌شد. تا حدودی هم همین جبهه تشکیل شد و تعدادی از نیروها را نگه داشتند. دشمن در این منطقه خیلی پاتک کرد. خودم در قسمت کورک مقاومت می‌کردم و همین مقاومت‌ها کورک را نگه داشت. شهید پیچک در کورک با دست خالی با تانک‌های دشمن می‌جنگید. سرانجام شهید پیچک در همین عملیات مطلع‌الفجر به شهادت رسید. امکانات و ابزار و نیروی کافی هم نداشتیم. شهید پیچک با شهید بروجردی هماهنگ بود. شهید بروجردی فرمانده منطقه کرمانشاه و ابوشریف فرمانده وقت سپاه بود و به پیچک در این عملیات کمک می‌کردند و باعث می‌شدند نیروها به درستی طراحی عملیات را انجام دهند. چون هوانیروز با سپاه هماهنگ بود کارها خوب پیش می‌رفت. همه دست به دست هم داده بودند تا این عملیات به خوبی انجام شود.

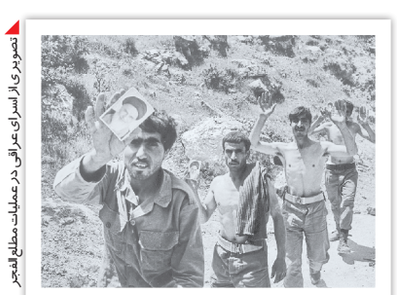

تصویری از اسرای عراقی در عملیات مطلع‌الفجر

به خاطر همین پاتک‌های سنگین عملیات نزدیک به یک ماه طول کشید؟

بله، پاتک‌های دشمن خیلی سنگین بود. رزمندگان منطقه را گرفته بودند و دشمن برای بازپس‌گیری‌اش پاتک‌های زیادی می‌کرد. عراق هر چه نیرو داشت از جنوب به این منطقه آورد. این منطقه برایش خیلی اهمیت داشت. با اشغال کامل این منطقه بغداد به خطر می‌افتاد. اینها را هم بگویم ما با شهید حسین راحت، مسئول عملیات سومار، یک عملیات دیگر را پس از مطلع‌الفجر طراحی کرده بودیم. با او هماهنگ کرده بودیم تا از سمت سومار عملیاتی انجام دهیم. تمام شناسایی‌هایش را هم انجام داده بودیم که عملیاتی انجام دهیم و تقریباً تا نزدیک خانقین پیش برویم. همه شناسایی‌ها را کرده بودیم. خیلی از قطارهایی که عراق در خوزستان از ما گرفته بود واگن‌هایش را به این منطقه آورده و سوله درست کرده بود. جلوی جاده‌ای که به سمت جنوب عراق می‌رفت و اینها را تا نزدیکی مهران در لب مرز چیده بودند. منطقه عملیاتی تقریباً جنوب‌غرب سومار می‌شد. آنجا به دلیل اینکه شرایط خاصی داشت وقتی هوا سرد می‌شد منطقه رمل می‌شد و دشمن نمی‌توانست تانک‌هایش را بیاورد. در حال انجام کارهای مقدماتی برای انجام عملیات بودیم که بدون هماهنگی با ما نیروهایی از جنوب به منطقه آمدند و در منطقه سومار پخش شدند. کار ما با این ناهماهنگی خراب شد. ما برنامه داشتیم آن منطقه را بگیریم و بعد توپخانه ۱۷۵ ارتش را آنجا ببریم و چون موشک نداشتیم بغداد را با توپخانه بزنیم. عملیات خوبی می‌توانست باشد که با ناهماهنگی‌ها انجام نشد. تجمع نیروها در منطقه سبب شد تا کمی بعدتر عملیات مسلم‌بن‌عقیل انجام شود و طرح لو برود و منطقه خراب شود و دشمن تمام نیروهایش را آنجا چید. عملیات مسلم‌بن‌عقیل هم به اهدافش نرسید. مسلم‌بن‌عقیل سال ۱۳۶۱ در سومار انجام شد. به خاطر ناهماهنگی و نشناختن منطقه برنامه عملیات به خوبی پیش نرفت. فرماندهانی که منطقه را نمی‌شناختند از جنوب به غرب آمدند و عملیات را طراحی کردند. در این عملیات رزمندگان، شهر مندلی عراق را گرفتند ولی دوباره مجبور شدند آن را پس بدهند و به روی نوار مرزی برگردند. چون عملیات مطلع‌الفجر به تمامی اهداف مدنظرش نرسید برنامه‌ریزی برای عملیات مسلم‌بن‌عقیل انجام شد. مناطق حساسی مثل ارتفاعات چرمیان، سرتتا، شیاکوه، دیوکش، برآفتاب، منطقه تنگه کورک و تنگه قاسم‌آباد و تنگه حاجیان و روستاهای کمار، گورسفید و گورسوار در مطلع‌الفجر آزاد شدند. عملیات مطلع‌الفجر، زمینه‌ساز اجرای عملیات‌های مهم فتح‌المبین و الی بیت‌المقدس بود که طی ۲۷ روز نبرد بی‌امان علاوه بر آزادسازی ارتفاعات مهم شیاکوه، چرمیان، چغالوند و مناطق آوزین و گورسفید، بیش از ۳۰ کیلومتر از خاک کشورمان در دشت گیلان‌غرب و تعداد ۳۰ روستا در این مناطق از دست دشمن متجاوز آزاد شد. این عملیات به لحاظ نظامی بسیار حیاتی بود، زیرا مقدمه آزادسازی قصرشیرین و نفت‌شهر و عقب راندن نیروهای متجاوز تا آن‌سوی مرزهای بین‌المللی بود.

تلفات خوبی هم از دشمن گرفته شد.

نگه داشتن این مناطق نیرو می‌خواست که در آن زمان به خاطر کمبود نیرو کار سختی بود. تیپ ۲ ارتش در منطقه بود و نیروی زیادی نداشت. خاطرم هست رزمندگان دو فروند هواپیما و یک هلیکوپتر دشمن را در جریان این عملیات زدند. دشمن به خاطر بغداد از تسلط کامل ما بر این ارتفاعات خیلی می‌ترسید. تجهیزات زیادی از دشمن هم نابود شد و تا مدت‌ها تانک‌ها و ادوات سوخته‌شان در منطقه ماند. گردان ۱۴ نیروی مخصوص ارتش بعث در این منطقه قلع و قمع شد. آن زمان دشمن حدود ۲ هزار کشته و ۲۰۰ اسیر داد.

انجام عملیات مطلع‌الفجر در آن مقطع زمانی خیلی جسورانه بود.

دقیقاً، وقتی که این عملیات انجام شد شهر گیلان‌غرب از خطر دور شد. دشمن در عملیات مرصاد هم هدفش گرفتن گیلان‌غرب بود. آخر جنگ می‌خواستند دوباره این شهر را اشغال کنند. شهر گیلان‌غرب اهمیت زیادی برای دشمن داشت. مطلع‌الفجر شهر گیلان‌غرب را از برد سلاح‌های سبک و سنگین دشمن دور کرد. همین باعث می‌شد گیلان‌غرب در امنیت بیشتری قرار بگیرد. بعد از این عملیات سمت جنوب می‌روند. رشته کوه‌های غرب در عین اینکه مانع نفوذ است با تسلط روی آن کمک هم می‌کند دشمن ارتفاع را گرفته بود و وقتی این ارتفاعات را از دشمن بگیرید دشمن آمادگی دفاع محکمی ندارد. سال ۱۳۶۲ یا ۱۳۶۳ شهید همت از جنوب آمد تا در منطقه نفت‌شهر شناسایی‌ها را جهت انجام عملیات انجام دهد. ایشان به کرمانشاه آمد و چون ما منطقه را خوب می‌شناختیم پیش ما آمد. نظر ما را درباره انجام عملیات در این منطقه پرسید که گفتیم مخالف هستیم. وقتی دلیل مخالفت‌مان را پرسید، گفتم منطقه نفت‌شهر ارتفاعاتش در عراق و در نوار مرزی است و این ارتفاع به نفت‌شهر مشرف است و شما نمی‌توانید عملیات کنید و اگر عملیات انجام شود از الان شکست‌خورده است چون دشمن کاملاً به منطقه مسلط است. شهید همت گفت پیشنهادتان چیست؟ گفتیم اصلاً در این منطقه عملیات نکنید چون هرجا بخواهید تحرک کنید شما را می‌بینند و آتش سنگینی می‌ریزند. همچنین اضافه کردیم در سد دربندی‌خان کار کرده‌ایم. گفتم حاج‌ابراهیم شما در پاوه بوده‌ای و منطقه را می‌شناسی. اگر شرایطش را در سد دربندی‌خان مهیا کنیم چون سد آب زیادی دارد اگر این آب را در رودخانه‌ای که به سمت خانقین می‌رود رها کنیم کلی از نیروهای دشمن را آب می‌برد و باعث می‌شود قصرشیرین هم راحت آزاد شود. در آخر این ایده عملیات موفقیت‌آمیز پیش نرفت.

نفر دوم سمت راست شهید غلامعلی پیچک

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۶۰۹۶

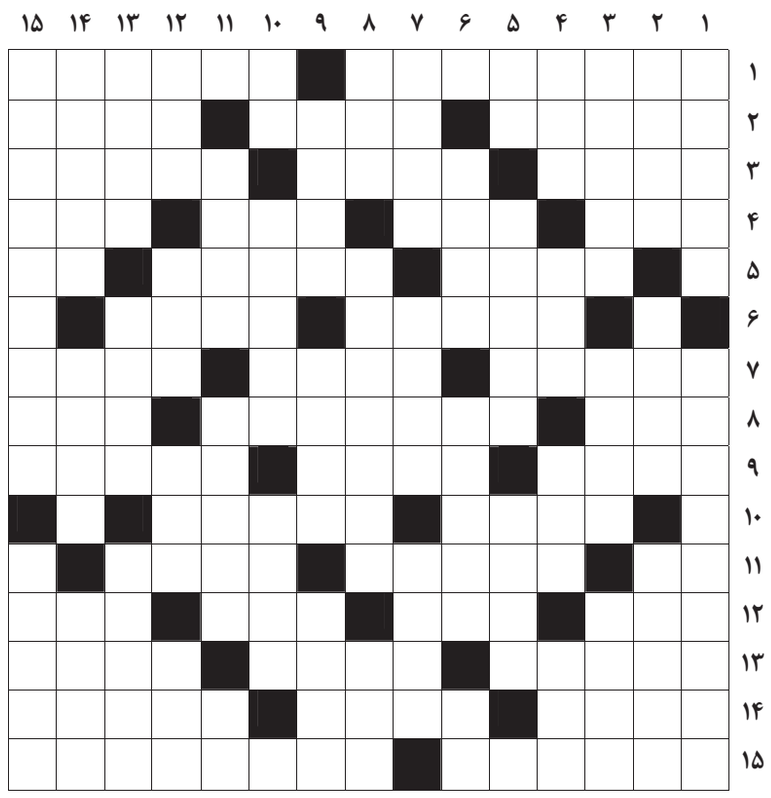

از راست به چپ

■ ۱- نام قدیم استانبول- از مواد ورزش اسکی ■ ۲- بایسته و ناچار- می‌ایستند تا رعایت کنند- ورزش تمرکز حواس ■ ۳- متضاد یأس- آش آرد- دریچه اطمینان ■ ۴- نهنگ- دوات- بت- در فرهنگ لغت به معنی زمین آمده است ■ ۵- از اسامی پسران- رود مرزی ایران و عراق- شامل همه ■ ۶- فرمانده شهید نیروی هوایی- ... شایر از شهرهای انگلیس ■ ۷- شعله‌ور- از شهرهای لرستان- فیلم اکبر صادقی ■ ۸- هشتمین حرف الفبای یونانی- حجم لوله‌ای- سخن تب‌آلود ■ ۹- اکنون- دم‌بریده- پرده تاشونده ■ ۱۰- بازاری- پایتخت کشور اروپایی مالت ■ ۱۱- نیم‌صدای سگ- برآمدگی گوشتی- از سایت‌های اینترنتی ■ ۱۲- شیر عربی- کلس- درخت کنار- زمان مرگ ■ ۱۳- نگهبان چماقدار درهای قدیم- خروس جنگی- ساکن‌شدن ■ ۱۴- یار تام رمان مارک تواین- ضد حمله- کناری ■ ۱۵- متفاوت و برجسته- خیاو فعلی

از بالا به پایین

■ ۱- داوری- سوخت و ساز ■ ۲- برودت- آوازی در دستگاه شور- از آثار میرداماد، فیلسوف بزرگ دوران صفویه و استاد ملاصدرای شیرازی ■ ۳- آغل- سلاح سنگین جنگی- خوابیده ■ ۴- تنه درخت- توانایی مالی- جایزه قهرمانی- پشت‌سر ■ ۵- درنوردیدن- آکندگی معده- پرسش ■ ۶- معتمدان- نوعی شیرینی خوشمزه فرانسوی- خودنمایی ■ ۷- همراه عروس- مستمری و جیره- پارچه نازک ■ ۸- خورشید- هر یک از اتم‌های مختلف یک عنصر- کوچک‌ترین واحد هر عنصر ■ ۹- بینا و بیننده- میان سال‌های ۷۱۰ تا ۷۸۴ میلادی پایتخت ژاپن بود- یاغی ■ ۱۰- یار پت- فرمانده سپاه مغول- کشوری در آسیای صغیر ■ ۱۱- از هفت‌سین‌ها- ده هزار متر مربع- پادگان تهران ■ ۱۲- مکر و حیله- زنگ- مسیر- از رژه می‌بینند ■ ۱۳- هدهد- فشردن دگمه ماوس- عکس‌العمل ■ ۱۴- یکتا- علامت مخصوص هر کارخانه و مؤسسه- به معنی ظرفیت به کار می‌رود ■ ۱۵- سابقه به اداره پست می‌گفتند- شهری در استان همدان

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

		۶		۴				
				۶			۲	۷
		۸			۷		۶	
۴			۸					
۶			۲					
						۳	۸	۵
					۳			
	۲				۱	۵		
	۷			۹		۲		۴

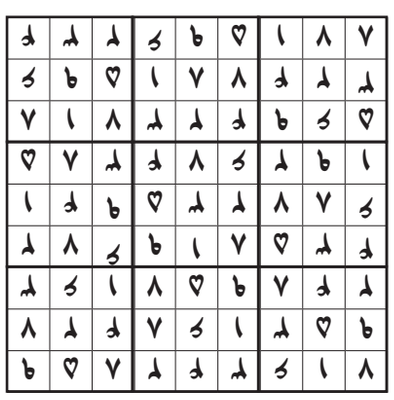

جدول کلمات متقاطع
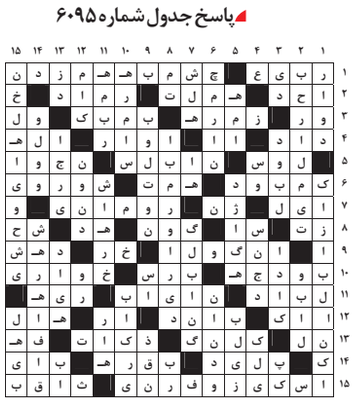
پاسخ جدول شماره ۶۰۹۵